

PROGRAMUL „ȘCOALĂ DUPĂ ȘCOALĂ: UN SPRIJIN NECESAR PENTRU ELEVII DE ETNIE ROMĂ ȘI TURCĂ DIN JUDEȚUL CONSTANȚA”¹

IOAN MĂRGINEAN
GABRIELA NEAGU
FLAVIUS MIHALACHE
MARIAN VASILE

Obiectivul demersului de față este să prezentăm și să analizăm unele rezultate ale cercetărilor efectuate în 8 școli din 5 orașe din țară în cadrul proiectului „Un sprijin necesar pentru elevii de etnie romă și turcă din Județul Constanța”. Mai exact vom avea în vedere profilul școlilor incluse în cercetare, a unor cazuri de succes în evitarea abandonului școlar de către elevi, dar și revenirea în școală a celor care anterior au abandonat-o, pentru ca în final să avansăm un ghid de bune practici în școală în vederea prevenirii și reducerii fenomenului de abandon existent. Unele rezultate ale cercetării demonstrează că este posibil acest lucru.

Cuvinte-cheie: educație, abandon școlar, reinserție școlară.

INTRODUCERE

Este un fapt indubitabil că, în societatea contemporană și cu atât mai mult în faza ei de societate bazată pe cunoaștere, care devine tot mai evidentă în prezent, învățământul are un rol deosebit de important pentru fiecare persoană în parte, cât și pentru societate ca întreg. O astfel de afirmație generală este mai mult sau mai puțin valabilă pentru cazurile concrete fie că avem în vedere nivelul societal, fie cel individual, în funcție de dezvoltarea și de performanța sistemului de învățământ dintr-o țară sau alta, precum și în funcție de cariera educațională și competențele dobândite de către o anumită persoană. Este cert însă că în țările dezvoltate există un sistem de educație dezvoltat, obținut prin investiții consistente, publice și

Adresele de contact ale autorilor: Ioan Mărginean, Gabriela Neagu, Flavius Mihalache, Marian Vasile, Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: imargin@iccv.ro; gabi.neagu@iccv.ro; fmihalache@iccv.ro; marian@iccv.ro.

¹ Proiectul POSDRU tip FEN 23/2.2/G/40709, solicitant Școala generală cu clasele I–VIII „Spiru Haret”, Medgidia, Județul Constanța, parteneri Consiliul local Medgidia și Institutul de Cercetare a Calității Vieții, căruiua i-a revenit componenta de cercetare.

personale, pentru ca apoi beneficiile să se răsfrângă la nivelul întregii societăți și al persoanelor în cauză.

Nu întâmplător Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), începând cu anul 1990, în cadrul Rapoartelor Dezvoltării Umane, calculează un indice al dezvoltării umane (IDU) pe țări, în care intră și un indice al educației, alături de cei ai Produsului intern brut și Speranței de viață la naștere. Indicele educației este calculat, la rândul său, din 2 indicatori, respectiv Rata cuprinderii școlare și Rata alfabetizării (UNDP, 1990–2009).

În România, valorile indicatorilor educației, ca și ale celorlalți care intră în construcția IDU, precum și ale acestuia din urmă, se situează la niveluri modeste, cu mult sub potențialul de dezvoltare al țării. De exemplu, Rata cuprinderii școlare a copiilor și tinerilor în vârstă de 6–24 ani, pentru anul 2007, avea o valoare de 79,2%, ceea ce situa România pe poziția 56 în lume din 182 de țări, iar în privința Ratei de alfabetizare a populației în vârstă de peste 15 ani, România ocupa locul 54 (cu 97,6%). Prin urmare, și valoarea indicelui compozit IDU plasa România doar pe poziția 60 în lume. Menționând această realitate nu intenționăm nicidecum să aducem vreun blam învățământului românesc, ci să atragem atenția asupra nevoii de adaptare a unor politici publice adecvate pe măsura importanței domeniului (Mărginean, 2009, 2010).

Un caz cu totul aparte îl constituie situația copiilor proveniți din familii dezavantajate social, care, dacă ajung să fie înscriși în învățământ, adesea îl părăsesc foarte timpuriu. Dacă ne referim la populația de romi, apar și elemente suplimentare de natură culturală și stil de viață care nu numai că nu favorizează incluziunea școlară, dar chiar o împiedică (Zamfir și Zamfir, 1993). Deși cunoscută, pe parcurs adoptându-se unele măsuri de sprijin, situația respectivă nu s-a schimbat radical în ultimii 20 de ani.

Nu este lipsit de relevanță să aducem aici în atenție o decizie cu totul greșită luată în anul 1990 și anume de a se renunța la învățământul obligatoriu de 10 ani și readucerea lui la nivelul a 8 clase. Măsura a determinat o diminuare cu peste 10 puncte procentuale a ratei cuprinderii școlare în România. Ulterior s-a recuperat decalajul, dar în prezent valoarea Ratei cuprinderii școlare este cu doar 2 puncte procentuale peste nivelul atins deja în urmă cu 30 de ani.

Nu avem intenția să intrăm aici în detalii asupra disputelor referitoare la relația dintre educația persoanelor și pozițiile sociale la care acestea ajung în societate, care au făcut și fac încă obiectul multor dezbateri atât în lucrările lui Anderson (1955, 1961), Coleman (1966) și Boudon (1971, 1973), cât și, în cele ale autorilor români Cazacu (1974), Rotariu (1980), Georgescu (1998) și alții, pentru că nu acesta este obiectivul nostru. Este evident însă că, în cele mai multe cazuri, în condiții sociale relativ asemănătoare, cei cu pregătire școlară mai înaltă nu numai că sunt mai performanți, dar și obțin mai multe beneficii, comparativ cu ceilalți, ceea ce ne îndreptățește să considerăm că este de așteptat ca fiecare persoană să poată avea un parcurs școlar cât mai înalt, inclusiv dincolo de învățământul obligatoriu.

PROGRAMUL „ȘCOALĂ DUPĂ ȘCOALĂ”

În cadrul proiectului menționat suntem preocupați de asigurarea participării școlare a tuturor copiilor, cu atenție specială asupra celor proveniți din familii care se confruntă cu mari dificultăți materiale, care au părinți cu nivel scăzut de educație, ceea ce se transformă adesea în obstacole în calea participării școlare a copiilor lor și a însușirii cunoștințelor necesare și formării deprinderilor care să le folosească ulterior parcurgerii unor cariere profesionale cât mai bune. Pentru asemenea categorii de elevi am considerat util implementarea unui Program „școală după școală” (*school after school*).

De altfel, acest program are deja o istorie la nivelul sistemului de învățământ din România.

Pe de o parte, familiile – mai ales cele în care ambii părinți lucrează – au ajuns la concluzia că este mult mai avantajos din punct de vedere financiar să opteze pentru înscrierea copilului/copiilor într-un astfel de program decât să angajeze o bonă sau/și un mediator. Pe lângă faptul că programul *school after school* este mai puțin costisitor, are și avantajele garantării unor servicii de calitate: personalul angajat este calificat și mult mai în măsură să sprijine copilul în pregătirea lecțiilor, să-l supravegheze pe o perioadă mai lungă de timp (unele școli asigură program after school până la orele 18–20). Pe de altă parte, școlile au și ele beneficii. Cel mai important este tot de natură financiară pentru că personalul care lucrează în acest tip de program obține venituri mult mai mari decât cadrele didactice care nu sunt implicate în astfel de activități.

De asemenea, s-a constatat că acele școli care oferă programe educaționale suplimentare elevilor, inclusiv de tip *school after school*, se numără mult mai adesea printre preferințele părinților comparativ cu școlile care se limitează la programul obligatoriu de lucru cu elevii. Astfel, un alt avantaj, deloc de neglijat mai ales pentru cadrele didactice, îl constituie creșterea siguranței locului de muncă: cu cât numărul elevilor este mai mare cu atât riscul restructurării posturilor este mai mic.

Avantajele financiare au fost urmate îndeaproape și de cele de natură educațională: școlile în care se desfășoară astfel de programe au reușit să aducă mai mulți elevi în situația de succes școlar decât școlile care lucrează în program obișnuit. Reușita educațională este favorizată de timpul suplimentar alocat de către elev sub supravegherea unui personal calificat pregătirii lecțiilor, contactelor mai frecvente dintre școală și familie, de posibilitatea adaptării activităților educaționale ritmului de lucru, nevoilor, intereselor, particularităților elevilor etc.

Din nefericire însă, indiferent de societatea la care ne referim, astfel de programe necesită costuri suplimentare la nivelul bugetului unei gospodării și, din acest motiv, sunt organizate cel mai adesea în acele instituții în care cea mai mare parte a populației școlare provine din medii socioeconomice, familiale, culturale care dispun de resurse material-financiare, mărind astfel și mai mult distanța în

cea ce privește calitatea și accesibilitatea educației între diferite categorii de populație. Pentru a reduce decalajul dintre elevii defavorizați, care nu-și pot permite frecventarea unor astfel de programe suplimentare și cei care provin din medii sociofamiliale și economice favorizate, unele state (Franța, Belgia, Olanda, Marea Britanie, SUA etc.) derulează acțiuni de identificare a zonelor educaționale considerate ca fiind problematice din punctul de vedere al accesului și succesului populației în educație și alocă resurse financiare suplimentare în scopul organizării de programe educaționale de sprijin.

În România, resursele publice de la bugetul de stat, dar și cele private de la nivelul bugetului gospodăriilor, sunt mai mult decât insuficiente pentru a finanța funcționarea sistemului de învățământ în varianta sa „clasică”. Astfel, decalajelor existente deja între școlile românești în ceea ce privește calitatea și condițiile de desfășurare a educației li s-a mai adăugat una: programele educaționale de sprijin. Ca în multe alte țări, și în România școlile care organizează programe educaționale tip *school after school* sunt din categoria celor frecventate de populație școlară provenită din medii sociofamiliale, economice, culturale favorizate. Cum la noi suportul financiar public și/sau individual nu este o soluție realistă, cel puțin în prezent, reducerea decalajului trebuie căutată altundeva, iar una dintre sursele de finanțare o reprezintă fondurile structurale europene nerambursabile.

În 2010, Școala cu clasele I–VIII „Spiru Haret” din Medgidia obține o finanțare nerambursabilă pentru 13 luni prin Programul Operațional Structural de Dezvoltare a Resurselor Umane, în scopul derulării unui program educațional tip *school after school* pentru un număr de 80 de elevi. Solicitarea finanțării are la bază tocmai faptul că cea mai mare parte a elevilor care frecventează această școală provine din medii sociofamiliale, economice, culturale, etnice defavorizate (elevii provin din familii numeroase, cu părinți care nu au loc de muncă, cu nivel de educație foarte scăzut, marea majoritate a populației școlare este de etnie roma sau turcă etc.), iar acest lucru se reflectă în evoluția educațională a elevilor. Pentru că nu beneficiază din partea familiei, a comunității de care aparțin de sprijin în ceea ce privește educația, mulți elevi se află în situația de eșec școlar (absenteism crescut, risc de abandon școlar, performanțe educaționale modeste, deficiențe de limbaj etc.). Sprijinirea lor suplimentară în pregătirea lecțiilor, corectarea deficiențelor de limbaj acolo unde este cazul, însușirea unor deprinderi de utilizare a computerului, participarea la activități artistice și recreative cu caracter educativ, acordarea unor burse sociale și de merit, acces la servicii de sănătate sunt activități prevăzute prin acest program de sprijin și sunt în măsură să faciliteze îmbunătățirea performanțelor educaționale ale elevilor beneficiari și, în consecință, să contribuie la menținerea lor în sistemul de învățământ pentru o perioadă cât mai lungă de timp. Dintre toți elevii care frecventează școala „Spiru Haret” din Medgidia au fost selectați cei mai vulnerabili din punct de vedere socio-economic, familial, cultural etc. pe bază de anchetă socială. Selecția nu a inclus și elevii care în momentul de față sunt în clasa I pentru că debutul programului s-a produs la sfârșitul anului școlar 2009–2010 astfel că în program sunt elevi doar de la clasele II–VI.

METODOLOGIA DE CERCETARE A MODALITĂȚILOR PRIN CARE ȘCOALA ȘI FAMILIA ACȚIONEAZĂ PENTRU PREVENIREA ABANDONULUI ȘCOLAR

Obiectivele componentei de cercetare din cadrul proiectului au fost acelea de a identifica modalitățile de acțiune cele mai adecvate pentru o cât mai bună participare școlară a elevilor care întâmpină dificultăți de a frecventa școala; măsurarea performanțelor școlare și determinarea progresului înregistrat de elevi pe parcursul anului școlar.

Pe lângă școala pilot din Medgidia, solicitanta proiectului, în cercetare au mai fost incluse încă 7 școli martor: o a doua școală din Medgidia și celelalte din Buhuși, Bacău, București și Pitești. În selectarea acestor școli martor am urmărit apropierea de condițiile existente în școala pilot și o anumită dispersie teritorială, dar a contat și acceptul de cooperare din partea conducerilor din școlile respective.

Pentru atingerea acestor obiective au fost prevăzute modalități specifice de culegere de informații, precum și aplicarea unor teste de cunoștințe. Astfel, pentru fiecare tip de informație considerată necesară s-au identificat sursele de culegere a datelor și instrumentele de cercetare. Pentru comunitățile școlare s-au elaborat și cules date pe baza unei Fișe a școlii și una a clasei. Pentru surprinderea modului în care se acționează în școală, în vederea bunei desfășurări a activității didactice, stimularea participării școlare a elevilor, conlucrarea intrașcolară și cu părinții, s-a desfășurat câte un focus-grup cu cadrele didactice și un altul cu părinții în fiecare școală inclusă în cercetare. În total s-au desfășurat 16 focus-grupuri. Un interes aparte l-a constituit identificarea unor cazuri de succes în evitarea abandonului școlar, respectiv readucerea în școală a celor care au părăsit-o la un moment dat.

Pentru măsurarea progresului școlar, testele de cunoștințe au fost aplicate pentru disciplinele limba română și matematică la clasele a II-a, a III-a și a IV-a, în două etape: o testare inițială pentru a stabili nivelul de cunoștințe deținut de elevi la începerea programului educațional de sprijin și o testare finală pentru a măsura impactul programului asupra nivelului de pregătire al elevilor.

PROFILUL ȘCOLILOR INCLUSE ÎN PROIECT

Profilul școlilor s-a întocmit pe baza fișelor la nivel de unitate de învățământ și a unei clase de referință, la care s-au adăugat cazurile de evitare a abandonului, eventual de revenire în școală a unor elevi. De asemenea, am luat în considerare feed-back-ul primit din partea cadrelor didactice și a cercetătorilor la workshop-urile de prezentare a Raportului de cercetare preliminară care au fost organizate în școli și în ICCV.

Indicatorii cuprinși în fișele de școală și clasă s-au referit la efectivele și structurile cadrelor didactice și ale elevilor, numărul de clase, mobilitatea școlară, performanța, promovabilitatea, abandonul, repetenția etc.

Profilurile întocmite pe școlile studiate au relevat o serie de caracteristici comune, dar și elemente specifice care se explică prin particularități de natură socio-economică și de modul în care se lucrează într-o școală sau alta.

Școala inițiatore a Proiectului, la care învață în prezent (anul școlar 2010–2011) 410 elevi, are 30 de cadre didactice, dintre care 27 sunt titulare; 22 locuiesc în oraș și 8 fac naveta. În școală se învață în 2 schimburi și se dispune de dotarea strict necesară (13 săli de clasă, 3 laboratoare, 2 cabinete, un centru de documentare și informare, sală de sport). Promovabilitatea în anul trecut a fost de 96%, iar succesul școlar cel mai semnificativ a fost un loc II la Olimpiada Națională de Matematică.

Școala este amplasată într-o comunitate multiethnică (români, romi, turci) de la marginea orașului Medgidia (peste pod), relativ săracă, cu multe familii locuind în barăci. Doar 5% dintre părinții copiilor au studii superioare, peste jumătate au studii medii, dar există și părinți care nu au studii (16%). Multe dintre familii trăiesc în condiții de sărăcie, fără venituri stabile, iar o parte importantă (18%) sunt plecați în străinătate.

Din fișa clasei de referință (o clasă a III-a) rezultă că, deși frecvența școlară este bună, o serie de elevi întâmpină dificultăți la învățatură, munca independentă a elevilor nu conduce la rezultate pozitive datorită nivelului scăzut de pregătire și a mediului în care trăiesc. Accentul cade pe munca diferențiată.

Pentru a ilustra unele cazuri de succes în participarea școlară se face trimitere mai întâi la un elev ce avea o situație familială dificilă, caracteristică multora dintre ei (familie monoparentală, situație financiară precară). Prin interes propriu pentru învățatură, elevul reușește să obțină rezultate bune la învățatură și nu a fost niciodată în situația de a abandona școala. Un al doilea caz de succes relatat privește acțiunile de intervenție pentru aducerea în școală a unei fetițe cu dizabilități de vedere și apoi integrarea ei în activitatea școlară. Munca diferențiată, includerea într-un program de recuperare și dezvoltare, colaborarea în clasă au contribuit ca eleva să obțină rezultate tot mai bune la învățatură. În fine, mai menționăm cazul unei fetițe înscrise în clasa întâi care absentă mult și avea dificultăți la învățatură, provenea dintr-o familie cu 4 copii, crescuți doar de mamă, fetița nu a frecventat grădinița. La început a fost respinsă inclusiv de părinții copiilor pentru îmbrăcăminte neadecvată și neintegrare în activitatea școlară. Ulterior, eleva a fost înscrisă într-un program de sprijin, ea a început să manifeste interes pentru învățatură, a câștigat simpatia celorlalți și a fost ajutată astfel încât a reușit să încheie învățământul obligatoriu.

La rândul său, cealaltă școală din Medgidia, inclusă în analiză, „Mircea Dragomirescu”, cu 302 elevi în anul școlar 2010–2011 (de etnie română și turcă) pare a se confrunța cu dificultăți și mai mari. Dintre cele 25 de cadre didactice, numai 10 sunt titulare. Școala înregistrează o fluctuație considerabilă de personal (peste jumătate dintre cadrele didactice fluctuează de la un an la altul). Și la această școală sunt totuși și rezultate de excepție, cum este câștigarea locului întâi la Olimpiada Națională de limbă turcă.

Promovabilitatea a fost de 91% la clasele I–IV și de 78% la clasele V–VIII.

Fișa clasei de referință (o clasă a III-a) are 26 de elevi (3 repetenți și un abandon școlar în primul semestru). Mai puțin de jumătate dintre părinți au loc de muncă. Numai jumătate dintre elevi locuiesc cu ambii părinți, cealaltă jumătate fie provin din familii monoparentale, fie părinții s-au despărțit.

O situație asemănătoare cu școlile din Medgidia se înregistrează și la școala din Buhuși și la cele două școli din București studiate.

Astfel, Școala „Mihail Andrei” din Buhuși, unde învață de 245 elevi, are 25 de cadre didactice (dintre care 20 sunt titulare și 5 suplinitoare, care se schimbă anual). Școala dispune de bibliotecă, sală de sport și laboratoare, are mobilier vechi, materiale didactice insuficiente, nu are calculatoare, videoproiectoare. Și această școală se află într-o comunitate multiethnică (români și romi), cu o populație săracă, nivel scăzut de educație, multe persoane nu au loc de muncă, altele sunt plecate în străinătate. Implicarea părinților în relația cu școala este minimă. Promovabilitatea raportată a fost de 97%.

Clasa luată ca referință (o clasă a II-a) are 19 elevi, dintre care doi – având părinți în străinătate – sunt îngrijiți de către bunici și altul se află în plasament familial. Cei mai mulți copii au calificative bune și foarte bune (13), o treime dintre elevi fie absentează de la școală (reținuți de părinți să îngrijească de frații/surorile mai mici), fie nu pot sau nu vor să învețe. Printr-o organizare adecvată a clasei se reușește să se desfășoare munca independentă dar și un proces de întraajutorare.

Cazul de succes prezentat este cel al unei eleve de etnie romă. Locuiește cu ambii părinți, aceștia au absolvit 8 clase, sunt zilieri, atmosfera din familie fiind prietenoasă. Eleva are dorința puternică de afirmare, cu rezultate bune la învățătură.

Școala 136 din București, sectorul 5, este situată în cartierul Ferentari. Se apreciază că unitatea este bine dotată din punct de vedere tehnic. În prezent se învață însă în condițiile în care școala este în reabilitare, astfel încât facilitățile (laboratorul de informatică, sala de sport) nu pot fi utilizate și nu există materiale didactice. Dispune de bibliotecă. În școală învață 420 de elevi la învățământul obligatoriu și 90 la cursuri în cadrul Programului „A doua șansă”. Din totalul de 29 de cadre didactice, numai 11 sunt titulare, fluctuația anuală a personalului didactic depășește jumătate din efectiv. Comunitatea în care este amplasată școala este una cu un nivel cultural relativ scăzut, multe persoane nu au nici o pregătire, sunt cu resurse materiale precare, manifestă comportamente infracționale cu privire de libertate. O parte dintre elevi provin din familii monoparentale.

Fișa clasei se referă la o clasă a VI-a. Ea are 21 elevi, din care 6 repetă anul, 3 absentează de la începutul anului (una dintre fete s-a căsătorit). Elevii clasei provin din familii cu situații materiale precare, jumătate dintre familii sunt monoparentale, locuiesc în garsoniere, doar 4 părinți lucrează. Cu toate acestea se apreciază că o parte dintre părinți sunt interesați de situația școlară a copiilor și încearcă să colaboreze cu cadrele didactice pentru a preveni exmatricularea sau scăderea notei la purtare. Între cauzele situațiilor slabe la învățătură este reținută și fluctuația mare

a cadrelor didactice, mai ales că îmbunătățirea performanțelor școlare depinde în mare măsură de lucrul suplimentar cu elevii.

Cazul de succes se referă la revenirea în școală a unei eleve, cu ambii părinți în detenție. După ce a rămas repetentă, la intervenția unchiului său și a școlii, s-a reușit integrarea ei într-un program de prevenire a abandonului. Între timp tatăl a fost eliberat din închisoare, relațiile din familie erau bune, dar în clasa a VII-a eleva a plecat și trăia în concubinaj cu un partener violent. S-a reușit readucerea ei în școală, dar alte 5 fete, căsătorite de timpuriu, nu au mai revenit.

La Școala 152 („Uruguay”) din cartierul Buzești învață 260 de elevi și își desfășoară activitatea 22 de cadre didactice (dintre care 15 sunt titulare), cu fluctuație mare de personal.

În școală sunt raportate multe acțiuni cu caracter educativ, participări la concursuri și spectacole. Școala este relativ bine dotată (bibliotecă, laboratoare, sală de gimnastică, semiinternat, centru de resurse pentru elevii cu cerințe educaționale speciale [CES], cabinete medicale, *smart tables*, rețea cu 10 calculatoare etc.). Se dispune de mobilier nou și materiale didactice diversificate, sistem de supraveghere etc. Comunitatea în care este amplasată școala și de unde provin elevii este una care se confruntă cu probleme, se apreciază că doar jumătate dintre părinți au ocupație, iar un sfert sunt șomeri, 1 din 10 este analfabet.

Totodată, se consideră că există o bună cooperare cu autoritățile și cu unele ONG-uri în desfășurarea de programe specifice.

În clasa de referință (a VII-a) sunt 17 elevi dintre care 3 repetă anul. Familiile elevilor au dificultăți materiale, nivel scăzut de pregătire. Cei mai mulți părinți nu participă la ședințele organizate de școală și nici atunci când sunt invitați nu se prezintă. Nivelul de pregătire a clasei este scăzut din lipsa de interes a lor și a părinților. Cazul de reușită școlară nu privește evitarea abandonului școlar, aceasta nu a fost niciodată un pericol, ci se referă la un elev provenit dintr-o familie numeroasă cu un nivel cultural și economic modest, dar părinții sunt interesați de situația școlară a copilului lor. Strădania elevului în cauză, cooperarea școală-familie au condus la obținerea unor rezultate dintre cele mai bune: are nota 10 la matematică și activează la un club de fotbal.

În școlile generale din Pitești incluse în studiu, situația este întrucâtva mai bună. Astfel, Școala nr. 2 „Ion Minulescu”, amplasată într-o zonă de blocuri, este corespunzător dotată. Aici își desfășoară activitatea 62 de cadre didactice (59 sunt titulare), cu 920 de elevi. În anul trecut nu s-au înregistrat abandonuri școlare și au avut un repetent.

În clasa de referință (o clasă a IV-a) sunt 31 de elevi, un elev diagnosticat cu ADHD (Deficit de Atenție/ Tulburare Hiperkinetică).

Părinții sunt atrași să colaboreze cu școala sau vin din proprie inițiativă. Un sfert dintre elevi au totuși rezultate slabe și foarte slabe la învățătură. Se remarcă o preocupare intensă a cadrului didactic pentru conlucrarea cu părinții și munca diferențiată cu elevii (teste pentru părinți, ore de consiliere, ședințe comune părinți-elevi, lecții deschise cu participarea părinților).

Cazul de succes este al unui elev, care, după divorțul părinților, nu a mai beneficiat de o supraveghere și îndrumare adecvată, a început să neglijeze învățătura, să absenteze. În urma intervenției din partea școlii s-a reușit ca părinții și bunicii să-l ajute. Elevul a revenit la starea de dinainte, este preocupat de învățatură și obține rezultate foarte bune.

Cât privește Scoala nr. 17, aici învață 352 de elevi, cu 32 de cadre didactice (30 de titulari). Anul trecut nu au înregistrat nici un abandon școlar, dar au avut 8 repetenți (2,3%). Școala este bine dotată, se învață într-un singur schimb. Unitatea școlară este amplasată într-o zonă în care populația are un nivel de trai modest. Mulți părinți nu au locuri de muncă. Peste jumătate dintre elevi au părinții plecați în străinătate.

Clasa de referință (o clasă a IV-a) are 18 elevi, fără corijenți și fără repetenți. Părinții elevilor vin la școală din proprie inițiativă sau invitați. Eșecurile școlare se explică prin dezinteresul elevilor și al părinților.

Exemplul de succes la învățatură este al unui elev cu o familie completă dar cu resurse materiale reduse. Părinții sunt preocupați de activitatea școlară a fetițelor lor, aceasta manifestă un interes deosebit, având rezultate foarte bune la învățatură.

Am lăsat la urmă clasele I–VIII de la Liceul de Artă „G. Apostu” din Bacău, pentru că situația este cu totul aparte. Elevii școlii se recrutează dintre cei cu aptitudini muzicale și în arte plastice și doresc să-și dezvolte aceste aptitudini. Ei provin din familii cu situații educative și materiale diferite, de la părinți cu pregătire superioară și condiții materiale bune, la cei care întâmpină dificultăți materiale. Familiile locuiesc în oraș sau în satele limitrofe, astfel că unii copii fac naveta.

Nu sunt repetenți și nu au situații de abandon, dar se înregistrează o mobilitate școlară relativ însemnată, inclusiv prin plecarea/revenirea din străinătate.

Clasa de referință (o clasă a IV-a) are 25 de elevi. Problema principală constă în integrarea celor nou veniți în condițiile în care nu este vorba doar de disciplinele obișnuite, ci și de recuperarea noțiunilor de teorie și instrument. Cei mai mulți părinți consideră că ar trebui să se intereseze de situația școlară a copiilor lor, dar nu o fac în realitate ori când ar trebui. Unii copii întâmpină dificultăți fie prin necunoașterea adecvată a limbii române, fie din cauza navetei, fie din cauza situațiilor familiale. Se încearcă lucrul diferențiat, stimularea participării și colaborării.

Menționez că în școală și în clasă se aplică chestionare atât elevilor, cât și părinților pentru a se identifica problemele și a se găsi soluții de rezolvare.

Cazul de succes este acela al unui copil care a urmat clasele a I-a și a II-a în străinătate. La revenirea în țară s-a înscris la o școală din oraș, dar a întâmpinat dificultăți la învățatură și a abandonat școala. Părinții copilului lucrează doar sezonier. Elevul s-a reînscris în acest an la clasa a III-a din această școală. În continuare a avut dificultăți de înțelegere și manifesta dezinteres pentru învățatură. În baza unor măsuri de cooperare cu părinții și de suport din partea învățătoarei și a colegilor s-a reușit să i se dezvolte interesul pentru învățatură și a făcut progrese.

CONCLUZII

Din descrierile anterioare ale școlilor, ale claselor de referință și ale cazurilor de succes în prevenția abandonului rezultă câteva constatări.

1. Școala inițiatore a proiectului se confruntă cu dificultăți mari în asigurarea participării școlare a elevilor, și aceasta, în primul rând, din cauza caracteristicilor comunității de proveniență a elevilor săi: mulți părinți fără pregătire școlară, fără locuri de muncă, familii numeroase, familii monoparentale, plecări masive ale părinților în străinătate.

2. Fenomenul comunităților sărace slab orientate către școală este răspândit în țară, inclusiv în cartiere din București, ceea ce afectează negativ cuprinderea școlară a copiilor și participarea lor la procesul de învățământ.

3. De asemenea, educația părinților este un factor cheie, având în vedere că sunt menționate și cazuri de familii care au o situație financiară precară, dar care totuși își susțin copilul în școală. De altfel, atât părinții, cât și cadrele didactice consideră că ar trebui derulate programe paralele de educare a părinților pentru ca toți să înțeleagă rolul educației școlare în societatea contemporană.

4. Proiectele prin care se acordă sprijin copiilor cu dificultăți, inclusiv cele de tip „școala după școală” sunt binevenite. Experiențele anterioare, mai mult sau mai puțin sporadice, scot în evidență utilitatea intervențiilor de suport material pentru elevii cu risc de abandon. Problema care rămâne constă în procurarea fondurilor necesare pentru acest suport necesar, ceea ce nu este ușor dar nici imposibil de realizat.

5. Stabilitatea cadrelor didactice în cadrul școlii se constituie în factor favorabil pentru lucrul diferențiat cu elevii, preocuparea pentru conlucrarea cu părinții, pe când instabilitatea acestora este un factor inhibitor pentru buna desfășurare a activităților în școală.

6. Programa școlară este apreciată ca fiind încărcată, iar acest lucru conduce la situația ca mulți profesori să nu poată insista pe aprofundarea unor cunoștințe iar elevii să nu facă față ritmului de lucru. Riscul de a rămâne în urmă cu acumularea de cunoștințe este mai ridicat în grupurile cele mai vulnerabile deoarece acești elevi nu au suportul necesar din partea părinților pentru a recupera decalajul față de ceilalți.

7. Personalul didactic își dorește o colaborare mai bună și suport din partea Inspectoratelor Școlare.

8. Rezultatele școlare bune, precum și eșecurile nu sunt totuși strict determinate de caracteristicile comunităților și chiar ale școlii, astfel că, în condiții relativ vitrege, unii elevi au totuși performanțe bune mai ales dacă sunt ajutați, după cum în condiții normale de viață unii elevi ignorați de cei din jur pot avea dificultăți.

9. În cazul romilor tradiția pare să aibă încă are un rol important, mai ales pentru fete, în explicarea participării școlare. Dincolo de acest aspect, sărăcia crește șansa ca fetele să vadă în căsătorie un mod de compensare a neajunsurilor financiare.

10. La nivelul școlii se resimte nevoia dezvoltării de servicii de asistență socială specifice și a celor de mediere interculturală.

11. Apare necesitatea extinderii programului „A doua șansă”, de atragere în învățământ a adulților fără pregătire școlară sau care au părăsit de timpuriu școala. În acest fel beneficiile vor fi atât pentru cei în cauză, cât și pentru copiii lor, printr-un interes mai mare pentru situația școlară a acestora. Ar fi de preferat ca învățământul adulților să se realizeze în spații distincte pentru a proteja elevii minori.

12. Pentru asigurarea participării școlare a elevilor, combaterea absenteismului și a abandonului, precum și pentru obținerea de performanțe cât mai bune în activitatea de învățământ cooperarea școală–comunitate se dovedește a fi un factor de luat în seamă.

Informații specifice referitoare la efectul școală, parcursul școlar al elevilor și abandonul sunt analizate în studiile distincte, semnate de către Gabriela Neagu, Marian Vasile și Flavius Mihalache.

În finalul studiului prezentăm un ghid de bune practici în școală pentru prevenirea și reducerea abandonului școlar:

1. îndrumarea individuală diferențiată în funcție de dificultățile ce le întâmpină unii elevi (absenteism, rezultate școlare slabe, dificultăți familiale și personale);

2. legătura țintită cu familiile elevilor cu probleme și implicarea părinților în activitățile educaționale, eventual cuprinderea lor în programe tip „a doua șansă” ceea ce ar putea avea un efect benefic și asupra participării școlare a copiilor lor;

3. constituirea de echipe mixte școală–direcții de asistență socială din cadrul consiliilor locale pentru organizarea de vizite la domiciliul elevilor care întâmpină dificultăți la școală;

4. participarea în proiecte educaționale cu finanțare din fonduri nerambursabile;

5. identificarea unor modalități de sprijin material (asociații ale părinților, fundații, ONG-uri, agenți economici etc.);

6. organizarea de ore suplimentare de pregătire prin modalități diferite pentru elevii cu rezultate slabe la învățătură (meditații, programe de recuperare diferențiate, individual, pe discipline școlare, clase, grupe etc.) inclusiv în cadrul unor programe de tip *school after school*;

7. valorificarea activităților voluntare prestate de către profesori, alte categorii de specialiști activi sau pensionari, studenți pentru a veni în sprijinul elevilor cu dificultăți la învățătură.

BIBLIOGRAFIE

1. Anderson, C.A., *Educational Distributions and Attainment Norms*, New York, United Nations, 1955.

2. Anderson, C.A., *A Skeptical Note on the Relation Vertical Mobility to Education*, în “*American Journal of Sociology*”, nr. 6, 1961.

3. Boudon, R., *La crise de la sociologie*, Geneva, Paris, Librairie Droz, 1971.

4. Boudon, R., *L'inégalité des chances*, Paris, Armand Colins, 1973.
5. Cazacu, H., *Mobilitate socială*, București, Editura Academiei RSR, 1974.
6. Coleman, J.S., *Equality of Educational Opportunity*, Washington DC, Report USDHEW, 1966.
7. Georgescu, M.-A., *Educație și mobilitate socială*, Târgu Mureș, Editura TIPOMUREȘ, 1998.
8. Mărginean, I., *Școala în societatea românească de azi*, în „Revista Calitatea Vieții”, nr. 3–4, 2009, pp. 298–302.
9. Mărginean, I., *Indicele Dezvoltării Umane. România în context internațional*, în „Revista Calitatea Vieții”, nr. 1–2, 2010, pp. 44–50.
10. Neagu, G., *Accesul la educație a copiilor din medii defavorizate*, în „Revista Calitatea Vieții”, nr. 3–4, 2007.
11. Rotariu, T., *Școala și mobilitatea socială în țările capitaliste dezvoltate*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.
12. Zamfir E., Zamfir C., (coord.), *Țigani între ignorare și îngrijorare*, București, Editura Alternative, 1993.
13. *** *Human Development Reports*, United Nations Development Programme, 1990–2009.

The objective of this approach is to present and analyze the results of the research conducted in eight schools from five cities. In the project “A necessary support for Roma and Turkish students in Constanța County” we analyzed the profile of the schools included in the research, the cases of success in avoiding school dropout and the cases of school dropout. Our final goal was to advance a guide of good practices for prevention and reducing school dropout. Some results of the research demonstrate that fact is possible.

Keywords: education, school dropout, school reintegration.

Primit: 27.05.2011

Acceptat: 15.06.2011

Redactor: Iuliana Precupețu